

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep.
0030 Oslo

29.01.21

Høringsvar - forslag om endringer i smittevernloven (portforbud)

Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene (Fagforbundets sentrale Pensjonistutvalg, LO Stats Pensjonistutvalg, Jernbanepensjonistenes Forbund, Politiets Pensjonistforbund, Postens Pensjonistforbund, Telepensjonistenes Landsforbund og Statens Vegvesens Pensjonistforbund) viser til høringsbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet 8. januar 2021 (deres ref: 21/157) og gir felles høringssvar. Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene representerer over 260 000 eldre personer.

Innledning

Eldre er den gruppen som er mest utsatt for COVID-19. Av de 517 personene som hittil (15.01.21) har dødd av viruset, er hele 491 (95 prosent) over 60 år, 441 (85 prosent) er over 70 år og 335 (65 prosent) er over 80 år. Kun fem prosent av de døde var under 60 år. Seksti prosent av de døde bodde på sykehjem (FHI:15.01.21).

Dette gir et dystert bilde for oss som arbeider for å forbedre eldres levekår. Samtidig er tallene for Norge lave, til dels svært lave, sammenliknet med andre land. Omlag 60 000 personer – litt over en prosent av befolkningen - er blitt smittet i Norge hittil. I Sverige har over en halv million personer blitt smittet og over 10 000 har dødd av viruset, til tross for at landet kun har dobbelt så mange innbyggere som Norge.

Norges bekjempelse av viruset har derfor hittil i hovedsak vært vellykket. Det utelukker ikke at smittetallene og dødsfallene vil øke, eller at helsevesenets kapasitet vil begrenses, i tiden fremover. Da dette høringssvaret skrives, er både nasjonale og lokale tiltak på sitt mest inngripende siden mars 2020. Det er bl.a. usikkerhet knyttet til omfanget av og smitteeffekten til muterte varianter av viruset.

Vi har derfor i utgangspunktet forståelse for at departementet ønsker ytterligere et verktøy i sin verktøykasse; et hjemmelsgrunnlag for portforbud som smitteverntiltak mot covid-19. Samtidig minner vi om at Smittevernloven § 4-3a (vedtatt så sent som juni 2020) allerede åpner for isolering og begrensninger i bevegelsesfrihet:

«§ 4-3 a. Forskrifter om isolering og begrensninger i bevegelsesfrihet mv.

Kongen kan for å forebygge eller motvirke overføring av covid-19 gi forskrifter om isolering og andre begrensninger i bevegelsesfrihet for personer som har, eller

etter en faglig vurdering antas å ha, covid-19. Det samme gjelder for personer som har økt risiko for covid-19 etter nærkontakt med smittet eller antatt smittet person. I forskriftene kan Kongen fastsette nærmere krav til undersøkelser i forbindelse med eller til erstatning for isolering eller andre begrensninger i bevegelsesfriheten.»

Det er altså et verktøy i verktøykassa allerede, som langt på vei gir regjeringen og kommunene samme adgang som hjemmelen de nå etterlyser.

Enhver inngripen i borgernes rettigheter må vurderes i forhold til dens forholdsmessighet – oppveier fordelene ulempene ved tiltaket? Til tross for at vi representerer den mest utsatte gruppen for covid-19, vil vi i vårt høringssvar argumentere for at - samlet sett - så oppveier ikke fordelene ved et portforbud ulempene det medfører.

Portforbud er totalitært og uforholdsmessig tiltak

Bevegelsesfrihet er en rettighet i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter, i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) og i grunnloven. I sitt forslag erkjenner regjeringen at det *«skal svært mye til før et så strengt tiltak vil være nødvendig og forholdsmessig. I tillegg må et portforbud holde seg innenfor Grunnlovens rammer og folkerettslige forpliktelser. Dette betyr blant annet at et portforbud ikke kan innføres i et større geografisk område enn nødvendig og det heller ikke kan gjelde i flere timer i døgnet enn nødvendig.»*

Vi har tillit til at nåværende regjering, av ovennevnte grunner, vil ha en svært høy terskel for å ta i bruk en hjemmel om portforbud. Men når den likevel ber om å få en slik adgang, så betyr det at slike tiltak ikke kan utelukkes. Videre inneholder forslaget forsikringer om at Stortinget skal involveres, men dette dreier seg i praksis om at portforbudet først innføres, deretter gis Stortinget en begrunnelse for tiltaket og får så 7 dager til å oppheve forskriften helt eller delvis.

Vi sliter med å forstå at smittesituasjonen i Norge skal utvikle seg så raskt i negativ retning, at det ikke er tid til å involvere og få Stortingets tilslutning før et portforbud innføres. Særlig fordi smittevernloven § 4-3 allerede gir adgang til å innføre begrenset portforbud. Erfaringene hittil, også i januar 2021, viser at man har nødvendige verktøy for å gripe raskt inn. Skulle det være behov for portforbud i tillegg, ville det være tid til å involvere Stortinget. Jo mer inngripende et tiltak er, desto viktigere er det at det gis legitimitet i landets lovgivende forsamling.

Vi reagerer særlig sterkt på at departementet foreslår at portforbud kan vedtas for inntil 21 dager, med mulighet for forlengelse i inntil 14 dager etter en fornyet vurdering, uten at Stortinget involveres først. Å frata borgerne bevegelsesfrihet i inntil 3-5 uker, kan ha omfattende negative effekter på både individ og samfunn. Det bør så langt mulig unngås, og i hvert fall ikke bestemmes av regjeringen alene.

Regjeringen hevder i høringsnotatet at portforbud «er en type tiltak som de fleste andre europeiske land ser ut til å ha hjemmel for å innføre». Det er i beste fall upresist. Tvert imot er det slik at de vestlige liberale demokratiene vi liker å sammenlikne oss med, bl.a. Danmark, Finland, Irland, Island, Nederland og Sverige, ikke har en slik hjemmel. Det er særlig interessant å merke seg at da regjeringen i Sverige – som har et helt annet smittetrykk enn Norge – la frem forslag til ny korona-lov før jul 2020, så var ikke portforbud et av de foreslåtte tiltakene.

Portforbud er et totalitært tiltak som bør være fremmed for et liberalt demokrati. I Norge har det kun vært benyttet av tyskerne under annen verdenskrig. All annen sosial uro, både før og etter krigen, har latt seg løse med de virkemidlene som regjeringen og kommunene allerede har. Slik bør det fortsatt være. Vi må unngå situasjoner der en presset regjering, for å vise handlekraft, iverksetter totalitære tiltak uten demokratisk forankring og legitimitet.

Det er stor forskjell på å bli pålagt å holde seg innendørs i eget hjem (med mulige straffesanksjoner), og det å få en oppfordring om det samme. Likevel er antakelig smittevernseffekten (i Norge) svært lik, fordi vi har tillit til myndighetene og gjør i hovedsak det de ber oss om.

Tilleggsgevinsten av portforbud er lav

En vurdering av et portforbuds effektivitet kan ikke ses isolert, men må ses i sammenheng med effekten av og synergieffekten med øvrige tiltak. Regjeringen ba i desember 2020 Folkehelseinstituttet (FHI) og Helsedirektoratet om å vurdere behovet for og fordeler og ulemper med portforbud. Begge fagetatene var kritiske. FHI skrev:

«Den smittevernmessige gevinsten ved portforbud, som altså skal redusere kontakthyppigheten og redusere antallet frittgående smittede, avhenger sterkt av hvilke andre tiltak som virker samtidig. Dersom hygienen er god, få smitekilder går fritt og kontakthyppigheten er liten (fordi andre restriksjoner gjelder), blir det ikke mye tilleggsgevinst av portforbud».

FHI konkluderte deretter:

«Samlet sett vurderer vi at den marginale gevinsten av portforbud, selv i dets strengeste form, er liten. Det er jo ikke det at folk er utenfor boligen som er problemet, men at de har smittefarlig kontakt med andre. Dersom man gjennom andre tiltak reduserer antallet kontakter, blir portforbud unødvendig. Det er altså et unødvendig grovt virkemiddel. Samlet sett mener vi derfor at et portforbud som smitteverntiltak mot covid-19 kan utfordre menneskerettighetene».

Helsedirektoratet skrev samtidig: «Det skal svært mye til for at tiltaket (portforbud) etter en helhetsvurdering vil anses forholdsmessig.». Til TV2 (12. januar) uttalte direktør

Bjørn Guldvog at smittesituasjonen i Norge foreløpig ikke har vært så alvorlig at Helsedirektoratet ville ha anbefalt å innføre et portforbud, selv om regjeringen hadde hatt nødvendig hjemmel i loven. Selv ikke i mars 2020, da både omfanget av viruset og helsevesenets kapasitet var uavklart: «*Det hadde ikke vært aktuelt å benytte portforbud i mars, og heller ikke i senere faser av pandemien her i Norge*». Heller ikke i januar 2021, med en uoversiktlig smittesituasjon pga. ukjent omfang av muterte virus, fant man det nødvendig å innføre begrenset portforbud, dvs. benytte den adgangen man allerede har i smittevernloven § 4-3. På regjeringens pressekonferanse 24. januar, ble det tvert imot understreket at nåværende virkemidler var tilstrekkelige.

Portforbud kan svekke tilliten til myndighetene og effekten av andre smittevernstiltak

En viktig årsak til at Norge har mindre utfordringer med covid-19 enn andre land, er at borgerne har tillit til regjeringen og fagetatene. Vi har en informert offentlighet, et åpent samfunn, der vi får begrunnede tiltak og stoler på de vurderinger som er foretatt. Dette gjør at borgerne slutter opp om tiltakene og i hovedsak utviser den atferd som er ønsket og nødvendig. Vi vasker hender, bruker munnbind, holder avstand, blir hjemme, omgås få personer, lar oss teste og vil bli vaksinert.

For å holde på denne tilliten, er det avgjørende at tiltakene er forholdsmessige og saklig begrunnet. En innføring av en utvidet fullmakt til å innføre portforbud, kan svekke tilliten og dermed redusere effekten av andre tiltak mot pandemien. Det kan også svekke den generelt høye tilliten mellom myndighetene og befolkningen på andre samfunnsområder.

Regjeringen og kommunene har allerede en velfylt verktøykasse i bekjempelsen av covid-19, både forbud, pålegg, anbefalinger, oppfordringer og informasjon. Siden mars 2020 har det bl.a. vært besøksforbud og -restriksjoner i private hjem, pålegg og anbefalinger om hjemmeskole og -kontor, forbud mot å skjenke alkohol lokalt og nasjonalt, nedstenging av innendørsidrett og begrensninger på utendørsidrett, stengte private og offentlige servicetilbud, oppfordringer og forbud mot innenlands- og utenlandsreiser, pålagte karantener og smittesporingstiltak, og adgangsbegrensninger til tro og livssynssamlinger, kulturarrangementer og idrettsstevner.

Den høye tilliten har medført at borgerne - i hovedsak - har funnet seg i og avfunnet seg med restriksjonene. De relativt få unntakene fra dette, har vært enkle å håndtere, regulere og sanksjonere for nasjonale og lokale myndigheter. Et samfunn med høy tillit medfører også sterk sosial kontroll. Familie, venner, kollegaer og naboer sanksjoner hverandres atferd. Selv om en gitt negativ atferd ikke er eksplisitt forbudt, vil det oppleves ubehaget ved å trosse myndighetens oppfordringer og råd få de fleste til å la det være.

Det verken er eller har vært behov for portforbud mot covid-19 i Norge

Gjennom klok forvaltning av ovennevnte virkemidler, med saklige begrunnede og forholdsmessige tiltak nasjonalt og lokalt, samt god informasjon om hvordan man unngår å få smitte eller smitte andre, har befolkningen i Norge stor grad utøvd ønsket atferd; tiltakene har virket. Samtidig er testkapasiteten økt vesentlig, slik at de fleste steder i landet kan man testes og få svar innen 48 timer.

Det betyr ikke at vi er i mål ennå. Det er store lokale utfordringer med høy forekomst av smitte og høye R-tall, samt utfordringer knyttet til importsmitte, høye smittetall i våre naboland og Europa, og muterte varianter av viruset. Særlig testing for muterte virus tar for lang tid, skaper utrygghet og medfører svært inngripende tiltak. Vi ønsker derfor på ingen måte å bagatellisere nåværende smittenivå, eller utelukke negative endringer fremover. Det er for tidlig å slippe opp og vi må være forberedt på ytterligere inngripende tiltak i tiden fremover.

Totalbildet er likevel at vi i Norge har en oversiktlig og kontrollerbar smittesituasjon. Ifølge FHI er det (15.01.21) 175 kommuner som ikke har registrert smitte overhodet, mens ytterligere 85 kommuner har under fem smittetilfeller. Det er altså 260 kommuner - 3 av 4 kommuner - der smitten er null eller svært lav. Litt over en prosent av befolkningen er eller har vært smittet, under 600 personer har dødd av eller med viruset. Til sammenlikning dør det hvert år 40 000 personer i Norge, hvorav 35 000 er over 67 år. Hver dag dør det i snitt 50 personer på norske sykehjem. 60 prosent av de som døde med eller av covid-19, var sykehjemsbeboere. På grunn av nedstenging av samfunnet, økt hygiene og sosial avstand, ble dødeligheten i Norge lavere i 2020 enn den pleier å være. FHI anser (20.01.21) at 89 prosent av de smittede i Norge hittil, nå er å regne som friskmeldte.

Samtidig er vaksinasjon av befolkningen iverksatt, der grupper med størst risiko for å dø og helsepersonell blir prioritert. I skrivende stund har hele 349 av 356 kommuner startet vaksineringsen, om enn i beskjedne mengder foreløpig. Norge mottar 40 000 doser av Pfizer-vaksinen i uka. I tillegg kom de første leveransene av Moderna-vaksinen i begynnelsen av januar 2021. I slutten av januar 2021 forventes vaksinen fra AstraZeneca å bli godkjent. I tillegg forventes tre andre vaksiner å bli godkjent og anskaffet i løpet av første halvår av 2021. Til tross for enkelte forsinkelser, er hovedbildet at avtaler med flere leverandører gjør Norge mindre sårbare for forsinkelser, eller andre utfordringer knyttet til leveransene. De fleste voksne i Norge, kanskje alle, vil få tilbud om vaksine i 2021.

Nettopp på grunn av borgernes tillit til myndighetene, er skepsisen til vaksiner lav i Norge: 3 av 4 vil helt sikkert la seg vaksinere, færre enn 1 av 5 har behov for å tenke seg litt om, og kun 8 prosent sier at de ikke ønsker å ta den. Det betyr at flokkimmunitet og lave R-tall er realistiske mål i 2021. I Aftenposten (14.01.21) anslår helseminister Bent Høie at helsepersonell som «*jobber pasientnært trolig vil kunne være vaksinert rundt påske. Hvis alt går etter planen, vil resten av den voksne*

befolkningen få tilbud om vaksine før sommeren.». Dette ble gjentatt av statsministeren i hennes redegjørelse for Stortinget 18. januar. En uke senere ble det imidlertid kjent at AstraZeneca ikke kunne levere like raskt som antatt. I følge FHI kan dette medføre at ovennevnte prognoser må forlenges med om lag 2 måneder, dvs. at alle voksne vil få tilbud om vaksine før september/oktober 2021.

I begynnelsen av januar 2021 innførte regjeringen en rekke nasjonale tiltak, som for de fleste borgere var mer inngripende enn tidligere tiltak. Tiltakene kom på bakgrunn av en til dels uoversiktlig smittesituasjon, bl.a. frykt for stigende smittetall og mutasjoner av viruset. Tiltakene ble ytterligere skjerpet i folkerike kommuner på Østlandet i slutten av uke 3, da muterte varianter ble funnet i Nordre Follo. Regjeringen valgte en differensiert strategi, der de mest berørte kommunene (Nordre Follo og kommunene som lå nærmest) fikk tiltak på nivå 5, mens kommuner i randsonen (f.eks. Asker, Bærum og Drammen) fikk tiltak på nivå 4. Til tross for en uoversiktlig situasjon, ble det aldri gitt uttrykk for behov for et portforbud. Helseminister Høie ga tvert imot på regjeringens pressekonferanse 24. januar uttrykk for at eksisterende virkemidler var tilstrekkelige, de kunne innføres raskt og man forventet god effekt av dem.

FHI og Helsedirektoratet bekreftet samtidig at til tross for den oppståtte usikkerheten omkring muterte virus, er fortsatt hovedbildet positivt: Smittekurvene er nedadgående og vaksiner er godkjent, ankommet og tatt i bruk. Fagetatene bekreftet videre at de iverksatte tiltakene tidlig i januar hadde virket etter hensikten, samt at de også denne gang hadde gitt regjeringen råd om en forholdsmessig, lokal og differensiert tilpasning av smittevernstiltakene. Deretter presiserte begge etater at utfordringen i bekjempelsen av viruset ikke kun ligger i å tilpasse inngripende smittevernstiltak, men også på logistiske utfordringer som testkapasitet og tilgjengelighet på vaksiner. Selv om den generelle testkapasiteten er høy, så er den for lav for å fastslå om det er muterte varianter av viruset. En vesentlig del av årsakene til inngripende tiltak på Østlandet i uke 4, skyldes derfor ikke at omfattende smitte er bekreftet, men høy grad av usikkerhet om omfanget.

Vi støtter tiltakene som ble innført i januar 2021. Med en uoversiktlig situasjon er det klokt å være føre var og benytte inngripende tiltak. Men det er tankevekkende at en bedre testkapasitet (for mutasjoner av viruset) antakelig ville redusert behovet for slike tiltak vesentlig. Vi oppfordrer derfor regjeringen til å frigjøre kapasitet, benytte flere fagmiljøer og prioritere raskere testing for kontroll av muterte varianter. Eksempelvis hevder NTNU i Trondheim å kunne bidra (VG, 24.01.21). Flere tester med raske svar, vil gi både mer målrettede og effektive tiltak som i sum vil være mindre inngripende, fordi de vil angå færre personer.

I sin redegjørelse for stortinget 18. januar, presiserte statsministeren at portforbud kun er et tiltak som kommer til anvendelse når alt annet er forsøkt. Vi mener erfaringene de siste 11 måneder, også i januar 2021, viser at regjeringen har de verktøy den trenger for å bekjempe smitte, også når behovet framstår som akutt og det må handles raskt.

Det er ingenting som tilsier at det i 2021 vil være et større behov for portforbud, enn det var i 2020. Regjeringen og kommunene har de nødvendige verktøy de trenger.

Portforbud rammer skjevt

Som mange andre tiltak mot pandemien, vil også et portforbud ramme sosialt skjevt. De som kan delta i arbeidslivet, opprettholde sosiale kontakter og gjøre nødvendige ærend hjemmefra på digitale plattformer, blir rammet i langt mindre grad enn de som av ulike årsaker ikke kan dette. Blant sistnevnte er det en stor andel eldre, som allerede har fått svekket livskvalitet pga. covid-19. I en undersøkelse Sentio Research gjennomførte i august 2020 for Pensjonistforbundet, sa halvparten av eldre over 70 år at de så mindre til venner og slektninger enn før. Nesten halvparten var redde for å benytte kollektivtrafikk. Mer enn en av tre gikk sjeldnere i matbutikken. En fjerdedel følte seg utrygge utenfor eget hjem. En av fem utsatte legebeseøk. Og 14 prosent var blitt avhengige av å få hjelp til å handle mat, betale regninger o.l.

Et portforbud vil legge ytterligere sten til byrden for mange eldre, og andre som ikke kan dekke alle behov fra eget hjem. Det er 975 000 voksne som bor alene i Norge. 280 000 av dem (29 prosent) er eldre enn 67 år. Det er 113 000 enslige eldre over 80 år. Mange eldre behersker ikke digitale verktøy i tilstrekkelig grad, noen ikke i det hele tatt. Det finnes ulike anslag på digitalt utenforskap, avhengig av hvilke definisjoner som benyttes. Statistisk sentralbyrå anslo i 2020 at om lag 800 000 voksne nordmenn - i alle aldre og før korona-viruset kom - har nedsatt samfunnsdeltakelse på grunn av digitalt utenforskap. Disse kjennetegnes ved høy alder, lav utdanning, dårlig økonomi, sosialt utenforskap, arbeidsledighet, språkutfordringer og/eller nedsatt funksjonsevne.

Vi representerer eldre. Det er en sammensatt gruppe. Eldre kan være eldst eller nest eldst i egen slekt, være både pårørende og mottaker av omsorg, ressurssterke og hjelpetrequende. De er foreldre, besteforeldre og oldeforeldre. Det de har felles, er at de ikke kun er opptatt av sin egen generasjons velvære. Høringsnotatet inneholder noen vage formuleringer om hvordan barn og unge skal ivaretas ved et ev. portforbud, men forslaget til forskrift forklarer ikke hvordan dette skal skje. Både Barneombudet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har en rekke ganger gitt uttrykk for at smittevernstiltakene rammer utsatte barn mer enn andre barn. Derfor må man være forsiktig med å innføre inngripende smittevernstiltak.

Barn og unge har behov for lek og samvær, og rett til skolegang og beskyttelse mot vold i eget hjem. Et portforbud vil ramme sosialt skjevt og pålegge utsatte barn og unge for ytterligere byrde. Barn og unge med færre private ressurser straffes hardere enn andre. Noen barn bor trangt, har foreldre med svak økonomi, har færre leker, får mindre hjelp med lekser eller er utsatt for vold i eget hjem. Ressurser er ulikt fordelt, for eksempel måtte ansatte ved Stovner Videregående skole i Oslo nylig erkjenne at det var elever ved skolen som ikke hadde internett hjemme, og som derfor uteble fra eller måtte oppsøke naboer eller biblioteket for å delta på den digitale undervisningen.

Regjeringen har gjennom en rekke politiske beslutninger vist at den forstår at smittevernstiltakene rammer skjevt. Den har avsatt betydelige midler til både eldre og barn og unge for å kompensere for dette. Blant annet er det avsatt 400 millioner kroner årlig til å bekjempe ensomhet blant eldre. Pensjonistforbundet har ansvaret for at nesten en femtedel av disse midlene blir benyttet i 2021. Et portforbud vil bare øke fortvilelsen og ensomheten blant målgruppen for disse midlene. De negative sosiale effektene er langt større, enn den marginale effekten portforbud har (når det benyttes i tillegg til øvrige smitteverntiltak).

Portforbud kan svekke folkehelsen

Folkehelse er en kombinasjon av fysisk og psykisk helse. I Aftenposten 14. januar trekker kardiolog Efraim Bulut ved Bergen Hjertesenter fram fordelene ved fysisk aktivitet under pandemien: «Å være fysisk aktiv er ekstra viktig akkurat nå. Det styrker blant annet immunforsvaret, har en antidepressiv virkning og bidrar til økt velvære og selvfølelse.». Både FHI og Helsedirektoratet har vært inne på liknende tanker i sine anbefalinger om bruken av ulike smittevernstiltak.

Et portforbud vil redusere befolkningens mulighet til, sammen eller alene, å gå turer, trene eller på annen måte vedlikeholde egen fysisk helse. Det kan påvirke den psykiske helsen negativt. For mange vil også opplevelsen av å ikke kunne gå ut når og så lenge man vil, samt å kunne møte andre utenfor eget hjem, ha negative effekter på den psykiske helsen. Disse ulempene kan raskt nullstille fordelene ved den marginale tilleggseffekten portforbud gir, når øvrige smittevernstiltak også er iverksatt.

Folkehelsen - summen av alle positive helseeffekter fratrukket alle negative helseeffekter – vil bli svekket av et portforbud. Portforbud er uforenlig med folks grunnleggende psykiske og fysiske behov. Fokus må derfor være på hvordan smittevernet best kan ivaretas om og når folk av ulike grunner må forlate eget hjem. Å kunne bevege seg utenfor eget hjem er en forutsetning både for bedre helse, og for å avfinne seg med og innrette seg etter øvrige smittevernstiltak. Det er fullt mulig å gå tur i byen eller skogen uten å utsette seg selv eller andre for smitte. Å nekte folk dette, vil redusere både deres helse og tillit til myndighetene.

Høringsnotatet burde drøftet uheldige konsekvenser i større grad

Regjeringen og kommunene har de siste elleve månedene veid hensynet til mindre smitte opp mot andre fysiske og psykiske helseeffekter, økonomiske konsekvenser, og individer, organisasjoner og bedrifters rettigheter. Derfor er det overraskende at forslaget i relativt liten grad drøfter om og i hvilken grad portforbud vil ha negative konsekvenser for individer og samfunn. Innføring av smittevernstiltak har nødvendigvis primært en helsefaglig begrunnelse, men alle tiltak må vurderes også opp mot hvilke ulemper og fordeler de ellers har; hvorvidt de er forholdsmessige tiltak i forhold til smittebekjempelse, men også om tiltakene kan forsvares utfra andre konsekvenser.

Vi har allerede omtalt mulige negative effekter på tillit, andre smittevernstiltaks effekt, og effekter på psykisk og fysisk helse. I tillegg til disse, mener vi notatet i større grad burde drøftet de økonomiske konsekvensene nasjonalt og lokalt av et portforbud, f.eks. lavere inntjening, produktivitet og etterspørsel for bedriftene, lavere inntekter for lønnsinntakere, samt lavere skatteinntekter og høyere utgifter for offentlig sektor. Sammenstiller man den marginale tilleggsgevinsten på smittespredningen med de omfattende økonomiske konsekvensene det kan ha for individer og samfunn, er det vanskelig å se for seg at portforbud som smittevernstiltak mot covid-19 lar seg forsvare.

Bra at hjemmelen kun skal gjelde covid-19

Vi har, som nevnt, tillit til at nåværende regjering vil ha en svært høy terskel for å ta i bruk en hjemmel om portforbud mot covid-19. Høringsnotatet er også tydelig på at regjeringen har en slik høy terskel og at bruken av en slik hjemmel vil kreve en ekstrem og akutt situasjon. Videre viser høringsnotatet at bruken av en slik hjemmel vil måtte veies mot andre juridiske hensyn og forpliktelser i grunnloven og menneskerettighetene, som ytterligere skjerper kravene og gjør det mindre sannsynlig at hjemmelen noen gang vil anvendes. Notatet nevner også flere av motforestillingene vi har gjort nærmere rede for i dette høringsvaret.

Vi setter særlig pris på at forslaget til hjemmel kun gjelder covid-19, og ikke er en generell adgang for regjeringen til å innføre unntakstilstand. Vårt samlede inntrykk av notatet - som ble styrket av statsministerens orientering i Stortinget 18. januar - er likevel at regjeringen spør om et verktøy den tilsynelatende verken ønsker seg eller vil bruke, men som den - på grunn av utviklingen utenfor våre grenser og behovet for å vise handlekraft - mener det er riktig å spørre om den likevel burde ha. Erfaringene hittil og fagetatenes råd tilsier at svaret er nei. Eksisterende verktøy er tilstrekkelige.

Konklusjon

Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene anerkjenner regjeringens gode motiver med sitt forslag om en hjemmel for portforbud. Vi har tillit til at nåværende regjering ville hatt en svært høy terskel for å ta tiltaket i bruk. Og vi setter pris på at forslaget ikke er en generell hjemmel til å innføre portforbud, men er avgrenset til å bekjempe covid-19.

Vi gjentar at vi på ingen måte ønsker å bagatellisere koronasituasjonen i Norge. Smittetallene kan øke, kapasiteten i helsevesenet bli mindre og vaksiner ytterligere forsinket. Selv om dødeligheten hittil har vært lav, kan ubehaget med å være smittet og få redusert helse senere være betydelig. Det er store utfordringer knyttet til mutasjoner av viruset. Og foreløpig (27.01.21) er kun 80 000 personer vaksinert for første gang, og kun 3000 for andre gang. Selv om det er lys i tunnelen, er det fortsatt langt fram. Hver gang vi tar to skritt fram, må vi være forberedt på å ta ett skritt tilbake. Vi støtter

derfor fortsatt de tiltak som er innført nasjonalt og lokalt, og mener disse - i hovedsak - har vært nødvendige og godt begrunnet.

Portforbud er likevel et for drastisk tiltak i et liberalt demokrati som Norge. Ulempene er samlet sett større enn fordelene. I verste fall kan et portforbud svekke tilliten mellom myndighetene og befolkningen. Det kan gå utover effekten av andre smittevernstiltak og ha langsiktige negative konsekvenser på andre samfunnsområder. Høy grad av tillit er kanskje det viktigste verktøyet for å bekjempe viruset i Norge, fordi det medfører høy grad av ønsket atferd i befolkningen, med stor vilje til å innordne seg lokale og nasjonale smittevernstiltak, samt la seg teste og vaksinere. Det medfører også sterk sosial kontroll, slik at ordensmakten ikke blir alene om å håndheve etterfølgelsen av regler, råd og anbefalinger.

Regjeringens egne fagetater mener det ikke har vært, eller kommer til å bli, behov for portforbud. Nåværende smittevernstiltak er allerede svært omfattende og inngripende. Erfaringen er at de virker godt. Testkapasiteten er høy. Vaksinering av utsatte grupper og helsepersonell er begynt. Til tross for lokale utbrudd og press på helsetjenestene, kjennetegnes Norge - samlet sett - ved å ha god kontroll på smittesituasjonen og kapasiteten i helsevesenet.

Et portforbud vil, i likhet med øvrige smittevernstiltak, ramme sosialt skjevt. De som allerede har hatt mest negative konsekvenser av øvrige tiltak, blir ytterligere straffet av et portforbud. I verste fall medfører det økt utenforskap, mer ensomhet og flere som blir utsatt for vold i eget hjem. I tillegg mangler forslaget til forskrift nødvendig demokratisk legitimitet, fordi Stortinget først involveres etter at et portforbud er iverksatt.

Ved en fortsatt klok forvaltning av eksisterende smittevernstiltak, økt testing og flere vaksiner, samt høy tillit i befolkningen, er det ikke behov for en hjemmel om portforbud. Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene støtter derfor ikke regjeringens forslag.

Jan Davidsen Raa
Forbundsleder

Harald Olimb Norman
Generalsekretær